

UVODNA RIJEČ

Zbornikom *Zagrebačka romanistička istraživanja* željeli bismo predstaviti zagrebačku romanistiku, čiji službeni počeci sežu u daleku 1919. godinu. Tada je osnovana „Stolica za romansku filologiju“, između ostalog zahvaljujući radu Petra Skoka, kojeg smatramo utemeljiteljem romanistike na našem Sveučilištu. Godine 2019. obilježili smo stotu obljetnicu zagrebačke romanistike međunarodnim znanstvenim skupom Romanistika 100 (<https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/>), na kojem je sudjelovalo oko 250 izlagača iz dvadeset zemalja.

Zagrebačka romanistika počela je djelovati sa studijem francuskog i talijanskog jezika i književnosti, 1968. pokrenut je studij španjolskog jezika i književnosti, 1982. portugalskog jezika (kasnije i književnosti), te 2003. studij rumunjskog jezika i književnosti. Time smo postali jedno od rijetkih sveučilišta gdje se može studirati i istraživati pet romanskih jezika, na Odsjeku za romanistiku (francuski, španjolski, portugalski i rumunjski) i Odsjeku za talijanistiku. U nešto više od stotinu godina postojanja naših studija mnogi su profesori obilježili romanistička istraživanja i izvan naših granica. Spomenimo samo neke iz davnije ili nedavnije prošlosti: Petar Skok, Petar Guberina, Antun Polanšćak, Pavao Tekavčić, Žarko Muljačić, Josip Jernej, Mirko Deanović, Vojmir Vinja, August Kovačec. Više o njima može se naći na <https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/romanistika/> i <https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/talijanistika/>.

U ovom zborniku sudjelovalo je 33 autora, nastavnika (neki od njih u suradnji s bivšim studentima), stranih lektora i vanjskih suradnika s naša dva odsjeka. Svojim člancima osmišljenima za ovu priliku predstavili su barem dio istraživanja kojima se bave. Članci, od kojih su neki rezultat međustudijske suradnje, napisani su na naših pet romanskih jezika ili, s obzirom na temu rada, na hrvatskom. Iz članaka proizlazi raznovrsnost interesa njihovih autora, bilo da se radi o kontrastivnom proučavanju romanskih jezika, korpusu RomCro

koji je nastao na Odsjeku za romanistiku u tu svrhu, o usporedbama obilježja romanskih jezika s hrvatskim, o učenju i poučavanju romanskih jezika, o izazovima s kojima se susreću prevoditelji ili o različitim aspektima romanskih književnosti, kao i njihovu odnosu s drugim umjetnostima i filozofijom.

Zamolili smo autore da se, na početku članka, predstave u nekoliko redaka, uz poveznicu na njihove objavljene radove. Osim toga, informacije o svim našim nastavnicima, kao i o odsjecima, mogu se naći na <https://theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=3>, <https://theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=4>, <https://www.ffzg.unizg.hr/roman/> i <https://www.ffzg.unizg.hr/talijan/>.

Željeli bismo zahvaliti našim recenzentima s drugih sveučilišta (većinom inozemnih), te našim stranim lektorima (Alexis Messmer, Maria José Homem, Silvia Giurgiu, Ana María Valencia Spoljaric) na pažljivom iščitavanju tekstova.

Nadamo se da ćemo ovim predstavljanjem zagrebačke romanistike potaknuti nove ili osvježiti stare veze sa sličnim studijima u Hrvatskoj, Europi i svijetu.

Uredništvo zbornika „Zagrebačka romanistička istraživanja“

AVANT-PROPOS

Recherches romanes de Zagreb constitue un recueil d'articles à travers lequel nous souhaiterions présenter les études romanes de Zagreb, dont les débuts officiels remontent à 1919. Cette année-là fut créée la Chaire de philologie romane, grâce notamment au travail de Petar Skok, que nous considérons comme le fondateur des études romanes au sein de notre Université. En 2019, nous avons marqué le centenaire des études romanes de Zagreb avec la conférence scientifique internationale *Romanistika 100* (romanistika100.ffzg.unizg.hr) à laquelle ont participé près de 250 intervenants venus de vingt pays.

Le groupe d'études romanes de Zagreb a commencé à travailler à l'étude des langues et des littératures françaises et italiennes, puis a débuté en 1968 l'étude de la langue et de la littérature espagnoles et en 1982 celle de la langue portugaise (et plus tard de sa littérature) et enfin, en 2003, celle de la langue et de la littérature roumaines. Cela a fait de notre université l'une des rares où il est possible d'étudier cinq langues romanes et d'y effectuer des recherches au sein du Département d'études romanes (français, espagnol, portugais et roumain) et du Département d'études italiennes. En un peu plus d'un siècle d'existence de nos études, de nombreux professeurs ont marqué la recherche en romanistique, et ce au-delà de nos frontières. Citons-en quelques-uns, du passé lointain au plus récent : Petar Skok, Petar Guberina, Antun Polanšćak, Pavao Tekavčić, Žarko Muljačić, Josip Jernej, Mirko Deanović, Vojmir Vinja, August Kovačec. Pour en savoir plus à leur sujet, vous pouvez consulter ces pages en ligne: romanistika100.ffzg.unizg.hr/romanistika et romanistika100.ffzg.unizg.hr/talijanistika.

Trente-trois auteurs, enseignants (dont certains en collaboration avec d'anciens étudiants), lecteurs étrangers et collaborateurs extérieurs de nos deux départements ont participé à ce recueil. Les articles, rédigés pour l'occasion et dont certains sont issus de collaborations inter-étu-

des, offrent un aperçu des recherches dans lesquelles ces chercheurs sont engagés. Chaque article est rédigé dans l'une de nos cinq langues romanes ou, compte tenu du sujet de l'article, en croate. Cette série d'articles témoignent de la diversité des intérêts de leurs auteurs, qu'il s'agisse de l'étude contrastée des langues romanes, du corpus RomCro créé à cet effet au Département d'études romanes, de comparaisons des caractéristiques des langues romanes avec celles du croate, de l'apprentissage et de l'enseignement de ces langues, des défis rencontrés par les traducteurs, des différents aspects de la littérature romane, ainsi que des relations avec les autres arts et la philosophie.

Nous avons demandé aux auteurs de se présenter en quelques lignes en début d'article, en indiquant un lien dirigeant vers leurs travaux publiés. De plus, des informations sur tous nos enseignants, ainsi que sur les départements, sont disponibles sur theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=3, theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=4, ffzg.unizg.hr/roman et ffzg.unizg.hr/talijan.

Nous tenons à remercier nos pairs d'autres universités (pour la plupart étrangères) pour leur évaluation des articles, ainsi que nos lecteurs étrangers (Alexis Messmer, Maria José Homem, Silvia Giurgiu, Ana María Valencia Spoljaric) pour leur relecture attentive.

Par cette présentation des recherches en études romanes de Zagreb, nous espérons encourager de nouveaux liens, ou en rafraîchir d'anciens, avec des groupes d'études et de recherche similaires en Croatie, en Europe et dans le monde.

Le Comité de rédaction du recueil *Recherches romanes de Zagreb*

PALABRAS INTRODUCTORIAS

Con el libro de actas *Estudios románicos de Zagreb*, nos gustaría presentar los estudios de las lenguas románicas cuyos inicios oficiales se remontan al lejano año de 1919. Fue entonces cuando fue creada la Cátedra de Filología Románica, gracias, en gran parte, a la labor de Petar Skok, a quien consideramos el fundador de los estudios románicos en nuestra Universidad. En 2019 celebramos los cien años de los estudios románicos en Zagreb con el congreso científico internacional Romanistika 100 (<https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/>), a la que asistieron unos 250 expositores de veinte países.

Se dio comienzo a los estudios románicos en Zagreb con los cursos de lengua y literatura francesa e italiana; luego en 1968 se dio inicio al estudio de la lengua y literatura españolas, en 1982 al estudio de la lengua portuguesa (más adelante también la literatura) y en 2003 al estudio de la lengua y literatura rumanas. Con ello llegamos a ser una de las pocas universidades donde se pueden estudiar e investigar cinco lenguas romances en el Departamento de Estudios Románicos (francés, español, portugués y rumano) y el Departamento de Estudios Italianos. En poco más de cien años de existencia de nuestros estudios, muchos profesores se han destacado en las investigaciones románicas, incluso fuera de nuestras fronteras. Mencionaremos solo algunos que datan del pasado o del pasado reciente: Petar Skok, Petar Guberina, Antun Polanščak, Pavao Tekavčić, Žarko Muljačić, Josip Jernej, Mirko Deanović, Vojmir Vinja, August Kovačec. Se puede encontrar más información sobre ellos en <https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/romanistika/> y <https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/talijanistika/>.

En esta recopilación participaron 33 autores, profesores (algunos de ellos en colaboración con antiguos estudiantes), lectores extranjeros y colaboradores externos de nuestros dos departamentos. En los artículos elaborados para esta ocasión, presentaron al menos parte de las investigaciones a las cuales se dedican. Los artículos, algunos de

los cuales son fruto de la colaboración entre estudios, están escritos en nuestras cinco lenguas romances o, según el tema del artículo, en croata. Los trabajos muestran la diversidad de intereses de sus autores, ya sea sobre el estudio contrastivo de las lenguas romances, sobre el corpus RomCro que se creó en el Departamento de Estudios Románicos para tal fin, sobre las comparaciones de las características de las lenguas romances con el croata, sobre el aprendizaje y la enseñanza de lenguas romances, sobre los desafíos que enfrentan los traductores o sobre los diferentes aspectos de la literatura románica, así como su relación con otras artes y la filosofía.

Solicitamos a los autores que en pocas líneas se presentaran al comienzo del artículo, junto con un enlace a sus trabajos publicados. Además, se puede encontrar información sobre todos nuestros profesores, así como sobre los departamentos, en theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=3, theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=4, <https://www.ffzg.unizg.hr/roman/> y <https://www.ffzg.unizg.hr/talijan/>.

Nos gustaría agradecer a nuestros evaluadores de otras universidades (en su mayoría extranjeras) y a nuestros lectores extranjeros (Alexis Messmer, Maria José Homem, Silvia Giurgiu, Ana María Valencia Spoljaric) por leer atentamente los textos.

Esperamos que con esta presentación de los estudios románicos de Zagreb fomentemos nuevos vínculos o refresquemos los antiguos con estudios similares en Croacia, Europa y el mundo.

Consejo editorial del libro de actas Estudios románicos de Zagreb

PALAVRA INICIAL

Com o compêndio de *Estudos zagrebins de filologia românica*, gostaríamos de apresentar os estudos românicos de Zagreb, cujos primórdios remontam ao distante ano de 1919. Foi nessa altura que foi fundada a “Cátedra de Filologia Românica”, em parte devido ao trabalho de Petar Skok, que consideramos ser o fundador dos estudos românicos na nossa universidade. Celebrámos, em 2019, o centenário dos estudos românicos de Zagreb com o simpósio internacional *Romanistika 100* (<https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/pagina-inicial/>), que contou com a participação de cerca de 250 palestrantes de vinte países.

Os estudos românicos de Zagreb começaram a sua atividade com os estudos de língua e literatura francesa e italiana. Em 1968, foi lançado o curso de língua e literatura espanhola, em 1982, o de língua portuguesa (e mais tarde, também o de literatura), e, em 2003, o curso de língua e literatura romena. Com isto, tornámo-nos uma das poucas universidades onde é possível estudar e investigar cinco línguas românicas, no Departamento de Estudos Românicos (francês, espanhol, português e romeno) e no Departamento de Filologia Italiana. Em pouco mais de cem anos de existência dos nossos cursos, foram muitos os professores que deixaram a sua marca nas pesquisas romanísticas, tanto dentro como fora das nossas fronteiras. Mencionamos aqui apenas alguns do passado distante ou recente: Petar Skok, Petar Guberina, Antun Polanšćak, Pavao Tekavčić, Žarko Muljačić, Josip Jernej, Mirko Deanović, Vojmir Vinja, August Kovačec. Mais informações sobre eles podem ser encontradas em <https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/departamento-de-estudos-romanicos/> e <https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/italianistica-ita/>.

Este compêndio conta com a participação de 33 autores, professores (alguns em colaboração com ex-alunos), leitores estrangeiros e colaboradores externos dos nossos dois departamentos. Com os

seus artigos elaborados para esta ocasião, apresentam uma parte das pesquisas que realizam. Os artigos, alguns resultantes de colaboração interdisciplinar, foram escritos nas nossas cinco línguas românicas ou, dependendo do tema, em croata. A diversidade de interesses dos autores é evidente nos artigos que abordam estudos contrastivos das línguas românicas, através do corpus RomCro criado no Departamento de Estudos Românicos para esse fim, comparações de características das línguas românicas com o croata, ensino e aprendizagem das línguas românicas, desafios enfrentados pelos tradutores e vários outros aspetos das literaturas românicas, assim como a sua relação com outras formas de arte e filosofia.

Solicitámos aos autores que, no início de cada artigo, se apresentassem em algumas linhas, com uma ligação para os seus trabalhos publicados. Além disso, informações sobre todos os nossos professores, assim como sobre os departamentos, podem ser encontradas em theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=3, theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=4, <https://www.ffzg.unizg.hr/roman/> e <https://www.ffzg.unizg.hr/talijan/>.

Gostaríamos de agradecer aos nossos revisores de outras universidades (principalmente estrangeiras) e aos nossos leitores estrangeiros (Alexis Messmer, Maria José Homem, Silvia Giurgiu, Ana María Valencia Spoljaric) pela cuidadosa leitura dos textos.

Esperamos que, ao apresentar os estudos românicos de Zagreb desta forma, possamos incentivar novas conexões ou revigorar antigas relações com estudos semelhantes na Croácia, Europa e no mundo.

A equipa editorial do compêndio “*Estudos zagrebinos de filologia românica*”

CUVÂNT INTRODUCATIV

Prin intermediul volumului *Cercetări romanistice din Zagreb* dorim să prezentăm publicului larg studiile de romanistică din Zagreb ale căror începuturi oficiale datează din 1919. Atunci a fost înființată „Catedra de filologie romanică”, printre altele mulțumită eforturilor lui Petar Skok, pe care îl considerăm fondatorul romanisticii la universitatea noastră. În 2019 am marcat centenarul romanisticii din Zagreb prin conferința științifică internațională Romanistica 100 (<https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/>), eveniment care a întrunit aproximativ 250 de participanți din douăzeci de țări.

Romanistica din Zagreb și-a început activitatea cu două specializări: limba și literatura franceză și limba și literatura italiană, în 1968 a fost lansată și specializarea limba și literatura spaniolă, în 1982 limba portugheză (mai târziu limba și literatura portugheză), iar în 2003 specializarea limba și literatura română. Acest lucru ne-a făcut să fim una dintre puținele universități în care pot fi studiate și cercetate cinci limbi romanice, la Departamentul de Romanistică (franceză, spaniolă, portugheză și română) și la Departamentul de Italianistică. În cei puțin peste o sută de ani de existență a studiilor noastre, mulți profesori s-au remarcat în sfera cercetărilor de romanistică, chiar și dincolo de granițele noastre. Să amintim doar câțiva din trecutul apropiat sau mai puțin apropiat: Petar Skok, Petar Guberina, Antun Polanšćak, Pavao Tekavčić, Žarko Muljačić, Josip Jernej, Mirko Deanović, Vojmir Vinja, August Kovačec. Mai multe informații despre ei pot fi găsite accesând <https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/romanistika/> și <https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/talijanistika/>.

Acest volum conține contribuții ale 33 de autori, profesori (unii dintre ei în colaborare cu foști studenți), lectori străini și colaboratori externi din cele două departamente. Prin articolele realizate cu această ocazie, ei ne prezintă unele dintre cercetările și temele lor de interes. Articolele, dintre care unele sunt rezultatul colaborării dintre departamente,

sunt scrise în cele cinci limbi romanice sau, în funcție de subiectul articolului, în croată. Lucrările arată diversitatea intereselor autorilor lor, fie că este vorba despre studiul contrastiv al limbilor romanice, corpusul RomCro, care a fost creat la Departamentul de Romanistică în acest scop, despre comparații între limbile romanice și croată, despre învățarea și predarea limbilor romanice, despre provocările întâmpinate de traducători sau despre diferite aspecte ale literaturilor romanice, precum și relația lor cu alte arte și cu filozofia.

Le-am cerut autorilor să se prezinte în câteva rânduri la începutul articolului, adăugând și un link către lista completă a lucrărilor lor publicate. Pe lângă aceasta, informații despre toți profesorii noștri, precum și despre departamente, pot fi găsite la theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=3, theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=4, <https://www.ffzg.unizg.hr/roman/> și <https://www.ffzg.unizg.hr/talijan/>.

Dorim să le mulțumim recenzenților noștri din alte universități (în mare parte străine) și lectorilor noștri străini (Alexis Messmer, Maria José Homem, Silvia Giurgiu, Ana María Valencia Spoljaric) pentru lectura atentă a textelor.

Sperăm că prin această prezentare a romanisticii din Zagreb vom reînprospăta vechi legături cu studii similare din Croația, Europa și din lume, sau vom încuraja noi colaborări.

Colegiul editorial al volumului *Cercetări romanistice din Zagreb*

PREFAZIONE

Con il volume *Studi di filologia romanza dell'Università di Zagabria* intendiamo presentare la romanistica zagabrese, i cui inizi risalgono ufficialmente al lontano 1919. Allora fu istituita la Cattedra di Filologia Romanza, tra l'altro anche grazie all'opera di Petar Skok, che consideriamo il fondatore della romanistica presso la nostra Università. Nel 2019 abbiamo celebrato il centenario della fondazione della romanistica zagabrese con il convegno internazionale Romanistika 100 (<https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/>), a cui hanno preso parte circa 250 espositori provenienti da venti Paesi.

La romanistica zagabrese cominciò a operare con gli studi di lingua e letteratura francese e italiana, nel 1968 furono avviati gli studi di lingua e letteratura spagnola, nel 1982 gli studi di lingua portoghese (più tardi anche di letteratura) e nel 2003 gli studi di lingua e letteratura rumena. Così siamo diventati una delle poche università in cui è possibile studiare e ricercare cinque lingue romanze, presso il Dipartimento di Romanistica (francese, spagnolo, portoghese e rumeno) e il Dipartimento di Italianistica. In poco più di cento anni di esistenza dei nostri studi molti professori hanno segnato le ricerche romanistiche anche oltre i nostri confini. Citiamone solo alcuni del passato più o meno recente: Petar Skok, Petar Guberina, Antun Polanščak, Pavao Tekavčić, Žarko Muljačić, Josip Jernej, Mirko Deanović, Vojmir Vinja, August Kovačec. Maggiori informazioni su di essi sono disponibili ai link <https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/romanistika/> e <https://romanistika100.ffzg.unizg.hr/talijanistika/>.

Al presente volume hanno partecipato 33 autori, docenti (alcuni di loro in collaborazione con ex studenti), lettori stranieri e collaboratori esterni dei nostri due dipartimenti. Con i loro contributi progettati per questa occasione hanno presentato almeno una parte delle ricerche in cui sono impegnati. Gli articoli, alcuni dei quali frutto della collaborazione di diverse cattedre, sono scritti nelle nostre cinque

lingue romanze o, visto l'argomento, in croato. Dai contributi emerge la varietà degli interessi dei loro autori, che si tratti dello studio contrastivo delle lingue romanze, del corpus RomCro creato a questo scopo presso il Dipartimento di Romanistica, di confronti tra caratteristiche delle lingue romanze e del croato, di apprendimento e insegnamento delle lingue romanze, delle sfide affrontate dai traduttori o di diversi aspetti delle letterature romanze, nonché del loro rapporto con le altre arti e la filosofia.

Abbiamo chiesto agli autori di presentarsi in poche righe all'inizio dell'articolo, fornendo anche il link alle proprie pubblicazioni. Inoltre, informazioni su tutti i nostri docenti, come sui dipartimenti, sono disponibili ai link theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=3, theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=4, <https://www.ffzg.unizg.hr/roman/> e <https://www.ffzg.unizg.hr/talijan/>.

Ringraziamo i nostri revisori di altre università (perlopiù straniere) e i nostri lettori stranieri (Alexis Messmer, Maria José Homem, Silvia Giurgiu, Ana María Valencia Spoljaric) per l'attenta lettura dei testi.

Con questa presentazione della romanistica zagabrese ci auguriamo di favorire nuovi o rinnovare vecchi legami con studi simili in Croazia, in Europa e nel mondo.

Il Comitato Scientifico del volume "Studi di filologia romanza dell'Università di Zagabria"